

УДК 796:371.134

**СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ:
КОМПЕТЕНТНІСТЬ – СУТНІСТЬ, ЗМІСТ**

Сивохоп Едуард Миколайович
Маріонда Іван Іванович
Ковач Шандор Арпадович
м.Ужгород
Дудіцька Світлана Петрівна
м.Чернівці

Сучасні аспекти підготовки фахівців з фізичного виховання: компетентність – сутність, зміст. Авторами статті розглянуто питання освітніх компетенцій в підготовці фахівців з фізичного виховання. Охарактеризовано сутність компетентного підходу у підготовці фахівців з фізичного виховання. На основі аналізу напрацювань дослідників визначено і проаналізовано основні компоненти загальних і спеціальних компетенцій в процесі підготовки фахівця в галузі фізичної культури і спорту.

Ключові слова: компетентність, фахівець з фізичного виховання, рівень засвоєння.

Розвиток світового, зокрема, європейського освітнього

простору об'єктивно потребує від української вищої школи безпосереднього її реформування відповідно до загальноприйнятих канонів та адекватної реакції на процеси, що відбуваються у провідних країнах світу. Загальною тенденцією розвитку вищої школи є її орієнтація на компетентісний підхід у підготовці фахівця. Його сутність полягає у тому, що навчальна діяльність у кінцевому підсумку повинна не просто дати людині суму знань, умінь та навичок, а й сформувати її компетентність.

Більшість авторів пов'язують поняття „компетентність” з професійною діяльністю людини. Компетентність розглядається як сукупність знань, умінь, навичок, способів і за-

собів досягнення цілей, а також уміння актуалізувати опановані знання й уміння в потрібний момент і використати їх у процесі реалізації професійних функцій [1; 2].

Компетентності є, власне, тими індикаторами, що дозволяють визначити готовність студента-випускника до життя, подальшого особистого розвитку й активної участі в житті суспільства, бути готовим змінюватись та пристосовуватись до нових потреб ринку праці, оперувати й управляти інформацією, активно діяти, швидко приймати рішення, навчатись упродовж життя. Тому прогресивна освітня спільнота сьогодні ставить перед собою нове завдання – сформувати у людини вміння вчитись.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням компетентісного підходу у сучасній освіті присвячені публікації О. Овчарука, О. Пометуна. Проблеми формування здоров'язберігаючої компетентності вчителя фізичного виховання розглядаються у працях Д. Вороніна, І. Омелянко.

Мета роботи – охарактеризувати сутність компетентісного підходу у підготовці фахівців з фізичного виховання.

Відповідно, **завданням даного дослідження** є визначення і аналіз загальних і спеціальних компетенцій в процесі підготовки фахівця в галузі фізичної культури і спорту.

Відповідно до поставленої мети використовувалися такі **методи дослідження**: аналіз нормативних документів, офіційних документів МОН України, спеціальної літератури, періодичних видань.

Виклад основного матеріалу. Категорію „компетенція” окреслюється коло повноважень, а також знань, умінь, навичок (освіти, підготовки), необхідних для реалізації мети і завдань діяльності.

Освітні компетенції – це складні узагальнені способи діяльності, що їх опановує студент під час навчання. Освітня компетенція припускає засвоєння студентом не відокремлених один від одного знань і умінь, а оволодіння комплексною процедурою, в якій для кожного виділеного напрямку наявна відповідна сукупність освітніх компонентів, що мають особистісно-діяльнісний характер. Поняття компетентності охоплює не тільки когнітивний і операціонально-технологічний складники, а й мотиваційний, етичний, соціальний та поведінковий. Компетентність є результатом набуття компетенцій [5; 8].

Сучасними фаховими вимогами у будь-якій галузі, зокрема, у фізичному вихованні є володіння базисними – загальними і спеціальними компетентностями.

Групу загальних компетентностей утворюють соціальні, полікультурні, інформаційні, комунікативні. Вони забезпечують виконання функцій членів суспільства, співробітників, батьків тощо – соціальних ролей, що не мають фахового спрямування.

Група спеціальних (професійних) компетентностей визначається особливостями професійної діяльності фахівця в галузі фізичного виховання.

Широке коло повноважень, наприклад, вчителя фізичної культури, який не обмежується роллю „урокодавця”, а й виконує функції вихователя, організатора, господарника, методиста, проектувальника, науковця-дослідника, валеолога, інструктора і, навіть, певною мірою, реабілітолога (використовуючи елементи фізичної реабілітації) у спеціальних медичних групах) визначає і відповідну кількість та зміст професійно необхідних компетентностей.

Спеціальні компетентності об'єднуються в підгрупи варіативних та інваріантних. Інваріантні компетентності визначають обізнаність фахівця з фізичного виховання у

питаннях загальнопедагогічного характеру. Варіативні компетентності – це спеціальні вимоги до обізнаності фахівця, що визначаються особливостями його професійної діяльності [7, с.117].

Як інваріантні, так варіативні компетентності об'єднують у собі загальнопредметні та спеціально-предметні. Перші притаманні для кожного навчального предмета та формуються протягом всього терміну його вивчення. Вони відрізняються високим ступенем узагальненості та комплексності.

Спеціально-предметні компетентності це ті, що їх набуває студент при вивченні певного предмета протягом декількох навчальних семестрів. На факультетах фізичного виховання такий вид компетентностей є актуальним, наприклад, для таких навчальних дисциплін, як спортивні ігри (баскетбол, волейбол, гандбол, футбол), фізіологія людини (загальна фізіологія, фізіологія фізичних вправ).

Ключові компетентності є надбудовою над базисними – загальними і професійними компетентностями.

Окресливши основні підходи до визначення поняття ключових компетентностей, фахівці [1; 2; 8] виділяють основну їх рису: ключові компетентності мають бути притаманні всім членам суспільства незалежно від статі, класу, раси, культури, сімейного стану, мови та узгоджуватись не тільки з етнічними, економічними та культурними цінностями суспільства, а й відповідати пріоритетам та цілям освіти і мати особистісно-орієнтований характер.

Крім того, контекст вживання терміну „ключові компетентності” передбачає акцент на здатності діяти, узагальнюючи і застосовуючи особистісно-професійні риси для забезпечення кола повноважень, постійним впливом швидких змін [8].

На наш погляд, ключовими компетентностями вчителя фізичної культури є здатність до саморозвитку і самоосвіти, адаптивності і мобільності, творчої діяльності, дослідництва, інтеграції різноманітних педагогічних компетентностей, спроможність будувати комплекс індивідуальних цінностей на основі соціальних і державних пріоритетів та орієнтувати на них свою поведінку й професійну діяльність.

Кожна з ключових компетентностей формується через навчання в певній освітній галузі, набуваючи в цьому процесі характеру засвоєння освітніх компонентів, які пов'язані з освітніми завданнями та змістом цієї галузі.

Фахівці [1; 2; 7] виділяють різні рівні освоєння компетентностей: мінімальний, достатній, високий. У цьому контексті доцільно вживають такі словосполучення, як „розширення компетенції” та „звуження компетенції”, що свідчать про динамічність процесу її набуття чи втрати.

Розширення компетенції в широкому сенсі є явищем розвитку: збагачення функцій, кола обов'язків, об'єктів діяльності тощо. Розширення компетенцій фахівця з фізичного виховання визначається освітньо-кваліфікаційним рівнем. Успішність навчання студента є ще одним вагомим фактором розширення компетенцій майбутнього фахівця.

В Національній доктрині розвитку освіти звертається увага на необхідність пропаганди здорового способу життя, стимулювання у молоді прагнення до здорового способу життя, забезпечення індивідуального підходу під час занять фізичними вправами, можливості набуття кожною людиною необхідних науково обґрунтованих знань про здоров'я і засоби його зміцнення, про шляхи і методи протидії хворобам, про методики досягнення високої працездатності та тривалої творчої активності [3].

Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту зазначає, що зміст і обсяг занять фізичними впра-

вами повинні визначитися на підставі науково обґрунтованих норм для окремих груп населення, наявних мотивів і цінностей, з урахуванням характеру рухової активності людини у професійній діяльності, навчанні та побуті. Першочергового значення набуває формування у громадян переконання у необхідності регулярного використання різноманітних форм фізичного виховання та масового спорту [4].

Отже, сьогодення вимагає створення нової моделі фізичного виховання молоді як основної здоров'язберігаючої ланки у системі сучасної освіти, що, відповідно, робить необхідним формування здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців означеної галузі.

Формування здоров'язберігаючої компетентності майбутнього вчителя фізичної культури знайшло своє відображення в кваліфікаційній характеристиці випускників факультетів фізичного виховання, де зазначені типові завдання з усіх видів професійної діяльності вчителя.

Опанувавши матеріал циклу медико-біологічних дисциплін, спеціаліст повинен, зокрема: розуміти закономірності взаємодії організму з навколишнім середовищем; науково вірно оцінювати вплив фізичних вправ на організм людини; визначити рівень фізичного розвитку та оцінювати стан со-

матичного здоров'я школярів; раціонально дозувати фізичне навантаження; проводити кваліфіковану консультацію серед населення з питань оптимального вибору найбільш доцільних для кожної людини рухових режимів і форм занять фізичними вправами та ін. [6].

Висновки. Отже, орієнтація змісту освіти на розвиток компетентностей насамперед передбачає ґрунтовне розроблення системи компетентностей різного рівня. Така система має містити як елементи комплексу компетентностей, що пов'язані за змістом і структурою та можуть розвиватись у студентів поступово, залежно від предмета, освітньої галузі, року навчання, так і тих компетентностей, які проходять крізь весь процес підготовки фахівця і не прив'язані лише до одного предмета. Тільки такий системний підхід до визначення результатів навчання на кожному з його етапів дозволить здійснити відповідні зміни в змісті освіти, що мають відбитися в стандартах освіти й навчальних програмах з окремих предметів.

Таке уявлення про сутність та ієрархію компетентностей створює теоретичне підґрунтя для подальшого розвитку методології та методичного інструментарію підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання.

Література та джерела

1. Белкин А.С. Компетентность. Профессионализм. Мастерство / А.С.Белкин. – Челябинск: Юж.-Урал. кн. из-во., 2004. – 176 с.
2. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: „К.І.С.“, 2004. – 112 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2002. – № 2. – С.9-22
4. Національна доктрина розвитку фізичної культури і спорту. Указ Президента України № 1148 від 28 вересня 2004 року.
5. Овчарук О. В Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С.7-24
6. Омеляненко І.О. Здоров'язберігаюча компетентність вчителя фізичної культури // Професійні компетенції та компетентності вчителя (Матеріали регіонального науково-практичного семінару). – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. – С.127-130
7. Омеляненко І.О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури // Професійні компетенції та компетентності вчителя (Матеріали регіонального науково-практичного семінару). – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2006. – С.117-118
8. Пометун О.І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: К.І.С., 2004. – С.25-45

Современные аспекты подготовки специалистов по физическому воспитанию: компетентность - сущность, содержание. Авторами статьи рассмотрены вопросы образовательных компетенций в подготовке специалистов по физическому воспитанию. Охарактеризованы сущность компетентностного подхода в подготовке специалистов по физическому воспитанию. На основе анализа работ исследователей определены и проанализированы основные компоненты общих и специальных компетенций в процессе подготовки специалиста в области физической культуры и спорта.

Ключевые слова: компетенция, специалист по физическому воспитанию, уровень усвоения.

The authors have considered the educational competencies in the training of physical education. The characteristic nature of competence approach in the training of physical education has been provided. On the basis of developments the researchers have identified and analyzed the major components of general and specific competencies in the training of specialists in the field of physical culture and sports.

Key words: competencies, specialist on physical education, level assimilations of competencies.